

2. **SAM** (466) *av i pt*

sam (205), sãm (47); sãm *RejRozpr, BielKom, GliczKsiąż, BielSat* (4), *SkarJedn, SkarŻyw* (14), *NiemObr*; sam : sãm *RejWiz* (6:1), *BielKron* (15:2), *Mącz* (198:10), *GórnDworz* (10:1), *HistRzym* (1:1), *BudBib* (4:1), *HistHel* (1:1), *BudNT* (1:1), *MWilKHist* (1:2), *StryjKron* (7:1), *CzechEp* (3:2).
sam (442), sãm (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

I. Przysłówek zaimkowy miejsca (459) :

A. Wskazujący (183) :

1. W ujęciu statycznym (75) :

a. Tu, w miejscu, gdzie jestem; praesto Mącz, hac, huc Calep; hic Vulg (46) : *Abi ízia Vařcha K.m. nyegnyewal na nařch otho czořmi pana Vilyamowřkyego řřam zadzyerzely przy řřoby do tich czařřow. LibLeg 11/155v, 11/9v; RejKup e5, o3v; my řřam drzewá nárąbamy y řřpuřřimy wodą do Ioppen/ á twoiá praca będye odwieřć do Ieruzálem. BielKron 77; mamy řřam řřwinię prořną boimy řřie by nam nieporzuřřiá od tego pukánia z dział. BielKron 311v, 140v, 275v; Mącz 319b; GórnDworz S6v; SkarJedn 110; iam ořřierořřiáá nie iest: mam řřam Máryą mátkę Bożą: mam wiele innych/ [...] lepřře mi to řřam towarřřyřřtwo. SkarŻyw 198; mam iestczę řřam dobry á peřřny dzban dobrej gorzałki/ piymyřř *WerGořć* 230; OStadnickim ta sam nowina ze do Wrocławia przyieřřał *ActReg* 90; boć wiere lepřřegoby sam rządu potrzeba, niřř iest et. *ActReg* 173, 48 [2 r.], 55, 60, 88, 97 (17); *Calep* 481b; *WyprPl* B2; *WujNT Act* 16/28.*

Z dodatkowym okolicznikiem miejsca (12): *vzřřawřřy pyenyądze na wyerzchu woru rzeķř bracyey řřwoyey/ wrocony mi pyenyądze owo řřam řřa wworřę HistJóz C3; LeovPrzep Gv; KochList nlb 3; TY řřpřř á ia řřam ná dworze KochPieřř 24; Wczora nowina przysřřa ze Xiąże Constanty vmarřř kore⁸⁰ sam vDworu barzo zařřuią *ActReg* 171, 171 [2 r.].*

~ *Pořřczenia*: »sam u nas (u mnie)« (3): *RejKup e4v; SkarŻyw 389; Iřř Wm chcesz wiedzic co się sam vnas dzieie tedy chwařřa Bogu wszyřřto spokojinie. ActReg 113.*

»sam owedy« (1): *Hac – Samtedy, owedy Calep 481b.*

»sam tedy« (1): *Calep 481b cf »sam owedy«.*

»tu sam« (1): *Ale kigo diabeřř męczy Tu řřam iako mucha bęczy RejJóz C5v. ~*

b. Tam, w miejscu, o którym mowa (18) : *RejKup v4v; LeszczRzecz A2v; kazařř w.m. ná obiad prořć: [...] Ma řřie řřam z w.m. vřřzeć. GórnDworz Pv; ktorzy [cudzoziemscy puszkarze] řřie łácnó dádzą przenáięć zá pieniądze: vczyniwřřy zmwę z nieprzyriácielem/ řřtrzeláięć liřřy w Zamek álbo do Miářřtá/ dáięć porozumienie przeciwney řřtronie/ co řřie řřam dzieie. BielSpr 72v; SkarŻyw 187; A szkodaby tych sam roth lada iako zbywac *ActReg* 48, 48 [4 r.], 139, 144, 170; Wchodź z tryumfem [do pařřacu]/ z rádořřiá/ řřiebie řřam vřřláné Loże czeka *OstrEpit* A2v, A2v.*

Z dodatkowym okolicznikiem miejsca (3): *HistRzym 46; Coby się sam działó natym ziezdzie Lwowskim wm MMPanu oznaimuię ActReg 48; ludźi řřam w owey kráinie dořř żywych/ Ktorzy wiedzą iáko řřpraw pilnuię pocźřiwych. CzahTr K.*

c. *Towarzyszy wskazywaniu na miejsce, zwykle: tam, tj. trochę dalej, rzadziej: tu, gdzie jesteśmy* [w tym: w nawiązaniu do *Matth 24/23 (8)*] (11) : (*did*) Michał pyta czo z Mnichem czynić [!] (-) [...] (*did*) Kryftus mu kazał na Lewicę (-) Złofcze y [= ⁸⁰] *fam* podle drugich *RejKup cc6v*.

Połączenia: »sam ... hajno« (1): *yefli wam kto rzecze/ Awo fám Kryftus/ álbo háyno/ nye wyerzcye KromRozm III E*.

»sam ... ondzie« (2): *LeovPrzep G*; *iefli wam kto rzecze: owo fám álbo ondzie iest Chriftus/ nie wierzcie mu. WujJud 4*.

»tam ... sam« (4): *KromRozm I F2*; *iz fię tych ołtátnich czáfów mieli znaleść zwodzićiele zdrádlwi/ [...] pokázuiący im/ owo tu iest Pan Chryftus/ ono tám/ owo fám kościoł: owo tám/ owo fám słowo Boże. ReszPrz 13; WujNT Yyyyy*.

»tu ... sam« (3): *KochFr 113*; *Tu psie polá/ á fám brzeg Prufki zwoiowány. KochCz A3v; WujNT 104*.

Wyrażenie: »sam dalej« (1): *Tu biśiór/ tu koftery/ tu Włofkie zaponki/ Sám dáleý póhátłaiś KochFr 113*.

2. W ujęciu ruchowym (108) :

a. *Tu, do tego miejsca, gdzie jestem, do mnie; huc Vulg, Mącz, PolAnt, Calep, Cn; horsum Calep (104)* : *LibLeg 11/41*; *Atak kałcie fám przywiełcz tego to winnego RejJóz I2v, K4; RejKup b6, H; Leop 2.Reg 5/6*; *thuć moje namilfze miełzkánie/ bo mi fám częłto wodzą piękne poczty/ złoto/ śrebro z Węgier BielKron 427v, 86v, 94v; Mącz 159b; ReszList 187; PudłFr 12*; *Acz sam nowina przyszła ze iuz nieprzyiaciel [!] ten porazon ActReg 61, 127, 168; Calep 490b*; *otworzcie Rychło: á Pángraczá fám iefliże iest w domu Záwołaycie. CiekPotr 90*.

Bez czasownika nadrzędnego (2): *Nuż fám wkupę Braćzya nálfy RejKup t4v*; *Sam do mnie, Dziewko moja! KochMon 24*.

Z dodatkowym okolicznikiem miejsca (7): *Niechże go iedno do nas fám do Ruśi śtáwią PaprPan Ov*; *Przyjechałem sam do Krakowa w wielki czwartek ActReg 169, 94*.

~ *Połączenia*: »sam do nas« (3): *zebi nyemyefzkayącz sam do nas kylko ossob przyechalo LibLeg 11/107v, 8/25v; WujNT Luc 16/26*.

»sam owedy« (1): *Horsum, versus hunc locum – Sam owedy. Calep 489a. ~*

cum imp (78): *Lazarzu wynidzi fám z grobu [veni foras Vulg Ioann 11/43]. OpecŻyw 68 [przekład tego samego tekstu RejPos 353v, GrzegŚm (3), WujNT Ioann 11/43]*; *Prziłtęp fyę fám nieboraku RejKup cc7v, m6, bb3; Leop Ruth 4/1, Is 57/3*; *Me huc aspice, Pátrż fám ná mię. Mącz 405b, 155d; SienLek 95; RejAp 46v; HistRzym 43; RejPos 321v, Ooov; GrzegŚm 8, 9, 13; BudBib Ex 3/5, Is 57/3*; *Nie mamy tu tylko pięćioro chlebá á dwie rybie. A on rzekł. przynieście mi ie fám BudNT Matth 14/18; PaprPan E*; *Sám/ co żywo/ fám bywaycie/ A páńłkie śpráwy poznaycie KochPs 69; SkarŻyw 187, 560*; *Ściágni fám pálec twoy/ á ogláday ręce moje WujNT Ioann 20/27, Ioann 11/43, Apoc 4/1, 11/12*; *ále pórzzy fám ná mię. CiekPotr 80; GosłCast 28*.

~ *Frazy*: »chodź, przydź (a. podź, a. [idź]) sam« = *veni PolAnt, Vulg; accede a. procede a. veni huc, eho tu, ehodum Mącz; adeste Modrz [szyk zmienny] (29:8)*: *BierEz C3; OpecŻyw 18; HistJóz A2; RejRozpr C4v*; *Chodzciefz fám panowie gołcie haiw na pokoy mało RejJóz O5v, D6v, G6v,*

K7v; *RejKup* f6, V, Cc; *KrowObr* 119v, 234; *BibRadz Apoc* 17/1; Adesdum paucis te volo, Choć łam trzebiami cie trochę. *Mącz* 429d, 43c, 44c, [100]d [2 r.], 482d; *RejAp* 88; rzekę temu idź/ tedy poydzye: rzekę drugyemu przydź łam/ á tedy przydzye *RejPos* 45v; *HistHel* Cv; *BudNT Act* 7/34; *ModrzBaz* 143; *SkarŻyw* 142, 572, 589 [2 r.], 597; *MWilkHist* F3v, L2v; Alberte/ choć łam ieno *WyprPl* A3; *KolakSzczęśl* B3; *WujNT Apoc* 17/1; *SkarKaz* 6b; Ale y to, y ine rzeczy rołpowiemci Wízedłzy w dom, iedno łam podź. *CiekPotr* 83; [Ehodum ad me. Idziełz łam do mnie. *TerentMatKęł* A6v, A4, Bv, B2, B8].

»(po)daj sam« (11): Poday mi łam mięcza [!] rychło *RejKup* e5, i7v, k5v, m2v, m5v, r3; *GórnDworz* P3 [2 r.], T2v, T7; day go łam/ á ia go w imię Iezufa vkrzyżowanego zleczyć. *SkarŻyw* 454. ~

b. *Trochę dalej od miejsca, gdzie jestem [cum imp] (1)* : Idz łam Czarcze na łronie [lege: stronę] preć *RejKup* z8v.

c. *Tam, do miejsca, o którym mowa (3)* :

Z dodatkowym okolicznikiem miejsca (2): Huc in medium agmen, Sám w połrzód woyská. Huc in urbem, Sám do miáltá. *Mącz* 159b.

cum imp (1): bo ma łpráwę Pan Bog załtępow/ w ziemi Cháldeyfkiey. Chodźcie łam do niey od ołtátecznych kráioy ziemie *Leop Ier* 50/26.

B. *Nieokreślony [zawsze (z wyjątkiem 2.b.α.) w szeregu: »(i, to, ani, a(l)bo) tam i (to, ani, a(l)bo) sam« [w tym: »tam, sam« (1)] [szyk 247:2] (249) oraz w przeciwstawieniach: »tam, tu ... sam« (10)] (276)* :

1. *Bez punktu odniesienia; huc (atque, et) illuc HistAl, Mącz, PolAnt, Modrz, Calag, Cn; hac illac Mącz, Calag, Cn; hinc (et) inde HistAl, Modrz; huc illucque HistAl (120)* :

a. *W ujęciu statycznym: w różnych miejscach, gdzieniegdzie, tu i ówdzie; diverse Mącz, Cn; passim Mącz (18)* : *FalZioł* V 10; Iako gdy wiele łwiec łpołem będą, więłtze łwiatło podawaią niź gdi łtoią iedna tam druga łam. *GlabGad* B5v, L5v; iż duch S. Apołtołom nye tām y łam rołprołłonym/ ále w yednym domye zgromádzonym dan yełt *KromRozm III* E6v; Krol Bolełław [...] vderzył ná nie złwoim máłym ludem/ przerażaiąc ich vffy y tām y łam/ rozpędził ie *BielKron* 351; Miniatus liber, Xięgi które łą y tām y łam czerwonym piłmem/ to iełt rubriką pomázáne. *Mącz* 222d, 42b, 136d, 336d, 414d, 488a; *RejPos* 261; *BielSat* B4; iełzcze cudnieyłze [srebro] będzie y zacnieyłze/ kiedy go y tām y łam przyłłoci. *RejZwierc* 21v; *BielSpr* 45v; *BudBib* 3.Reg 20/41; dla częgo im [królom] teź ná łronie będącym/ trzebá tām y łam mieć łurrogatow/ namiáltkow *CzechEp* 329; *BielRozm* 14; [poki iełt czás/ trzeba łie nam obáczyć; po łmierci/ álbo tām/ álbo łam [tj. albo w niebie, albo w piekle]/ ná wieki. *HerbOdpow* B8]

b. *W ujęciu ruchowym: po różnych miejscach, z miejsca na miejsce (102)* : *BierRozm* 23; A Alexander y tam y łam łie przeiełdzaiąc/ rycerze łwoie połilał *HistAl* H7, M2v, M6; Ut tuto ab hostium cursu etiam singuli commeare possent, Aby mogli bezpiecznie y tām y łam yść y wrácac łie/ wędrowac. *Mącz* 217a; *Opithocomae, populus Euboeae*, Który łie długo y tām y łam powołcił. *Mącz* 266a, 74b [2 r.], 108b, 151d, 203c, 217a (15); *SienLek* 189; iako płzczołá lataiąc to tām to łam z rozmáitych kwiátkow miód zbiera/ thák theź [...] *GórnDworz* E6v; *RejPos* 241; Nie trudząc łie tām y łam w tey zęłzley łtárołci/ Lepiey ná mieyłcu łiedząc vżywac wczęłnołci. *HistLan* C4v, C2v, E4v; *BudBib Eccli*

9/7; *HistHel* C2v; *ModrzBaz* 54v; *Calag* 281b; Nofząc łye to tám/ to tám: dziś w téy dziedzinie/ Iutro namiot łwóy łtawiać w infzéry kráinie *KochPs* 157; Szcześćie zász ktore y tám y tám látác zwykło/ Od Ruśi do Polakow zdrádnym łkrzydłem znikło. *StryjKron* 230; A tym czálłem [*Sołohub*] z woylkiem y tám y tám chodził/ czyniać łzkody Xięłtwu Litewłkiemu *StryjKron* 737, 517; *NiemObr* 95.

Z dodatkowym okolicznikiem miejsca [w tym: po czym (13)] (14): Bowiem one [ptaki] łą w wltawicznim ruchaniu, tam y tám po powietrzu łie miełzaiąc. *GlabGad* D5v; *RejKup* t2; ktore [konie] wzyawłły łie yęły z wozem wcyekác po wlicy myedzy dwory y tám y tám *GliczKsiąż* Iv; *BielKron* 465; Fluctuatus, Ten który łie y tám y tám po wodzie nátułał. *Mącz* 131d, 104d, 161c, 505d, 506c; *OrzQuin* F4v; Nawięcey łie Bednarze w gołpodách trybuią/ Przeto częłto po Mieśćiech [!] tám y tám wędruia. *BielSat* C2v [idem *BielRozm*]; *StryjKron* 270; kogo nápomina [...] mowiać: Profzę brácia iáko przychodniow y pielgrzymow etc. Zali nie wiernych tám y tám łię tułaiących ná łwiećie/ dla oczyzny zgotowáney w niebie *CzechEp* 60; *BielRozm* 19.

Zwrot: »(i) tam i sam (na)tułać się, tułający się, błąkać się, błąkający się« = *huc et illuc discurrere* *HistAl*; *multivagus*, *palans*, *palar* *Mącz* [szyk zmienny] (9:3:2:2): ołtatek Rułi/ [...] tam y tám łie tułaiąc od głodu poginęli *MiechGlab* 4; *RejKup* t2; *HistAl* I; *BielKron* 406; *Omnivagus*, I tám y tám łie błąkáyący. *Mącz* 263d, 131d, 236c, [274]c [2 r.]; *OrzQuin* F4v; *BiałKat* 121; *CzechRozm* 97; Tegoż roku Ottoman [...] dla przewážney Rycerłkiey dzielności od Turkow ná ten czász łie w Aziey y tám y tám tułaiących/ [...] Cárzem Tureckim był wybrány *StryjKron* 375, 290; *CzechEp* 60; *ReszHoz* 131.

Szereg: »tam i sam na wsze strony« (1): Podobno [to] iełt przygodam morzá burzliwego. Kto łie w nim y tám y tám ná włze łtrony chwieie/ A gdzye przypáść do brzegu nie pewney nádzyeie. *RejWiz* 3.

Przen (niektóre użycia mogą wywodzić się od podstawy wyrażającej ruch) (41) : Alekto więcz tam y tám pomiełza łwe łprawy Zda łie łobie być chytrym a on błazen prawy *RejJóz* L7; *KromRozm III* G2; *SeklPieś* 19v; Abowiem gdy wiele s každyey nauki dołtápić chcą/ tedy łię w ieden czasz rozmaitego wczenia wczám/ tedy łię ras tám drugieras tám wciepiaia: ras około iednego ze włyłtkiey łię chući łprzotku obieraią: á mało poczytawłzy ie odrzuczaią *KwiatKsiąż* L; Bądźcie dobrey myłłi Lácedemonowie dziś będzim w piekle ná wieczerzi/ To yełt będzie álbo tám álbo tám álbo zysk álbo łtrátá. *Mącz* 350d, 491d; *RejPos* 306; Iuż y tám y tám mácam/ ná łzpiegi nákládam/ Ktoby mie dziś rátował/ łwoia dobrą ráda. *BielSat* G3; Pátrż iákoć łie y tám y tám kręcą/ od łzczerey prawdy ołdłápiwłzy. *WujJud* 246; *CzechEp* *2v, 198; *BielSen* 17; To ták o káždéy rzeczy mułłi łie kłufác czytelnik z myłłá łwą, tułaiąc łie tám y tám [tj. po róźnych rozdziałach statutu] by łzalony w Kánikułę. *SarnStat* *6; A náłóg [tj. zwyczaj (ludzi stanowiących prawo)] ták; porwác, v tego, owego, To tám, to tám, przenieść łię, wrwác y z poboru. *CiekPotr* 79.

a) O niepewności, braku decyzji lub zmiennych decyzjach (21) : Człowiek bywa myłłaczy wiele/ y tam y tám łie błąkaięczy/ boiazliwy/ niełmialy/ [...] *FalZioł* V 51v; Abyłmy [...] nie byli miotáni tám y tám ledá wiátrem náuki *BibRadz Eph* 4/14; *Mącz* 230b; *RejPosRozpr* b4, c; *ModrzBaz* 27; gdzie wmyłły obywtelow miedzy łobą łą y tám y tám wahaiące łie rozroznione/ y do iednego celu niezmiérzaiące. *Phil* B2.

Fraza: »ani mie (a. go) tam, ani (mie) sam« = *nie wie(m), co zrobić; haereo, pendeo (animi)* *Mącz* (7): *Tenere auribus lupum*, proverbium, Zá włzy wilká trzimác/ to yełt nie wiedzic czego łie yác/

áni mie tám/ áni mie fám. *Mącz* 446a, 21a, 152a, 200b, 288a [2 r.]; Słuchayże czym tu Pan írodze groži temu omylnikowi á themu letniemu kthory fie zówiefza w wåtpliwołciach fwoich/ á iż go áni tám áni fám *RejAp* 43.

Zwrot: »i tam i sam chwiać (*a.* pochwiewać) się« [szyk zmienny] (7): Franciżku/ przécź się tak zmyflą wodził? przécź się i tam i fám chfiefisz? *MurzHist* Mv, Q2; *MurzNT* 191 *marg*; Rychło potym Albrecht vmárl zoftáwiwłzy żonę brzemienną. Węgrowie chwieiac fie y thám y fám/ poftáli do Krolá Polłkiego Władziłáwá poftly fwoie *BielKron* 388v, 389v; *BielSat* H2; *RejPosWstaw* [143³].

b) *O zmiennych sytuacjach* (6) : częłthokroć z bogactw w vbołtwo/ z wefela w fmęthek/ z wyfokofci ná niskoć y tám y fám fie przemieniamy [et e contrario variamur] *HistAl* C5.

Zwrot: »(i, to) tam i (to) sam chwiać się, kołysać się« [szyk zmienny] (4:1): *BielKom* B2; która [węgierska ziemia] fie dziwnie kołyfála y tám y fám w dziwnych przygodách *BielKron* 299; *BielSat* G; To wołko teraz/ owo zaś moc wzyęło. [...] Włzytek fie zaftęp to tám to fám chwieie. *KochSz* B3; *BielSen* 14.

2. *W stosunku do określonego punktu lub strony* (156) :

a. *W ujęciu statycznym: z której strony; hinc (et) inde* *PolAnt* (17) :

α. *Z jednej strony ... z drugiej strony* (2) : rozmierzył przodek przyflonká ná piáci łokiet tám/ á ná piáci łokci fám [in longitudine ... in latitudine] *BibRadz Ez* 40/48, *Ez* 40/41.

β. *Z obu stron, po obu stronach* (6) : Z tąđ oddzielony bęđzie plác ná święte mieyłce/ pięć łet łak thám y fám ná cztery łtrony włzędy w okrag *BibRadz Ez* 45/2; A Kłiążęciu tám y fám wydzielicie podle mieyłcá święthego *BibRadz Ez* 45/7, *Ez* 40/34, 37, 48; iż iefli łpodkiem [tj. odbytem] chcefz złęgo [tj. jadu] pozbyć/ mułiłz roždżkę ku mięłzłzemu końcu łkrobác: á iefli chcefz wierzchem [tj. przez wymioty] zbyć/ ku cienłzłzemu końcu różgę łkroć: chcefzli thęż obiemá końcomá zbyć/ łkroć różgę y tám y fám. *SienLek* 157v.

γ. *O linii krętej, odchyleniu od prostej* (5) : Flexuosa et obliqua via, Krziwa y tám y fám fie wiyąca drógá. *Mącz* 256c, 459b, 505d.

Przen (2) : Saltuatim scribere, Wskok piłác/ To yeft nierządnie/ y tám y fám wyftępowác. *Mącz* 365b, 395d.

δ. *geom. Naprzeciwlegle* (4) : kiedy [...] ná tákowé dwie Linię przyyđzie Linea profta/ tedy dwa á dwa kąty które fye y tám y fám przekłádaią/ bęđą równé ieden drugiemu. *GrzepGeom* E2, E2, E3, Qv.

b. *W ujęciu ruchowym: w którą stronę; huc (atque, et) illuc* *Vulg, PolAnt, Mącz, Calep, Cn; hinc (atque) illinc* *Calep, Cn* (123) :

α. *Na drugą stronę* (2) :

Wyrażenie: »sam na drugą (*a.* inszą) stronę« (2): A dla tego to Miernicy zową Przekłádáním: bo tá łztuká Kliná odcięta ma być fám ná inłzą łtroneę przelożóná *GrzepGeom* K2v; (*did*) PANNA WTORA. (–) GDy fie obrácám fám ná drugą łtroneę/ Y tám vbaczę džiwné łprawy oné/ Oboiętnęgo łczęłcia łliłkię progi *GosłCast* 69.

β. *W różne strony, w różnych kierunkach; in diversas partes* *Mącz, Calep; in diversum* *Mącz; diversa in loca* *Calep* (85) : *OpecŻyw* 40v; ma matka onego dziecięcia palczem nacilkać na dziąłła, na Czelułtki/ pomykaiącz palczem y tam y fám/ aby ona wodnoć łlona wyplýnęła *FalZioł* V 38, V

31v; Oczy nie wstawicne ale tam y lam fie wierczące znamio(nują) nie ftatek/ pfoćę *GlabGad* N6v, 12; *WróbŻoIt* E5v; *HistAl* B; po okrutnem morzu rofpáczy pływám/ i wały mię i tam i lam miecą. *MurzHist* E4v; *RejWiz* 25v, 132, 171; y powiązał ie [*liszki*] (iednę zdruga) zá ogony/ á w pośrzodku v ogonow przywiązał pochodnie/ ktore zapaliwfy rozegnał żeby y tám y lám roznie bieżály. *Leop Iudic* 15/5, *B4v, *Ex* 2/12; *BibRadz Gen* 8/3, *Eccli* 9/7; *BielKron* 303, 390, 441v; Cursant huc atque illuc, Y tám y lám biegáya/ Wfzędzie ych pełno. *Mącz* 73d; Emissarius, Buttel/ mieyfcki párobek/ którego y tám y lám flią *Mącz* 226b, 74b [3 r.], 96a, c, 104d, 107b (26); *SienLek* 168v, 170; S tego tedy narodu [*tj. słowiańskiego*] kiedy iedni tám/ drudzy lám/ fiedlíká fwe przeniesli/ [...] *GórnDworz* F4v, S4v, Zv; *GrzepGeom* Bv; Bes przeštánku ze wfzyftkich dział ftrzełác około/ S tyłu/ s przodku tám y lám/ podawáiac czoło. *BielSat* Nv; *GrzegŚm* 26; *KochMon* 35; *Strum* B3v; *KochPs* 40; *SkarŻyw* 121; *MWilKHist* K3; *StryjKron* 255, 442; *CzechEp* 269; białe/ czarne konie/ Wála fie práwie ná obiedwie ftronie. Połpołu z draby fieką y Fenrichá/ Tego tu wloka/ lám owego Mnichá. *KochSz* B3v, B; *WerGośc* 231; *BielSjem* 36; *PudłFr* 72; iáko proch ktory wicher z zemie wzbudzi/ po powietrzu tám y lám pędko fię rozwieie *ArtKanc* P20v; *Calep* 234b, 322b, 325b, 343b, 360a, 496b [2 r.]; Tę [*tj. iskrę*] wiátr/ tám y lám miece *GrabowSet* Lv; *OrzJan* 64, 78; *LatHar* [+9]v; Twarz mieni/ płácze/ wzdycha/ tám lám poštępuie. *GórnTroas* 44; *WujNT Iudae* 12; *SiebRozmyśl* [A4]v, H2; *GosłCast* 40; *KlonWor* 4.

Przen: Różnym osobom (1) : Y tam y lam winienes dać Niechczes ly fie wblądzie tulać. *RejKup* 17.

γ. W dwie przeciwne strony (1) : y rozftąpiły fię [*wody*] y tám y lám/ że przeszli obá fuchem. *BudBib* 4.Reg 2/8.

δ. Tam i z powrotem; w obie strony; ultro citroque *Mącz*, *Calep*, *Cn*; *sursum* (*ac*) *deorsum* *Mącz*, *Cn*; *ultra citraque* *Mącz*; *iterum atque iterum* *Calep*; *hinc inde* *JanStat* (24) : dalyfczye w.C.m. lyftth nafchem pořlom dobrowolnye abi dobrowolnye przeyachaly przez z yemye wałchey Krolyewfkyey mczí mi y tham y sam. *LibLeg* 11/154; *BibRadz* I 3a marg, 3.Reg 18/45; Epibades, Lodzi álbo prómy ná których ludzie y tám y lám przes rzekę przewożą. *Mącz* 106b; Fluxus et Refluxus, Cieczenie wody tám y záś wrácánie fie lám. *Mącz* 132b, 74b, 75a [2 r.], 104b, 134a, 217a (13); Owa kmieć głupi/ mnimal/ áby owá część puzaná/ kthora fie/ y tám/ y lám pomyka/ w gárło wchodzilá. *GórnDworz* P4v; *KlonŻal* C4; *Calep* 200b, 221b; pienedzy będzie potrzebá: tak ná Podwodę [...] / iáko ná ftrawę tám y lám. *SarnStat* 974, 1236 [2 r.]; *KlonFlis* F; [Jeździlichmy z gospodarzem mile na odpust, formanowi dałem i tam, i sam gr 12 *GębMemor* 156].

ε. W przód i w tył lub na boki (11) : *OpecŻyw* 110; A tak iáko ciężki a gliniaftęgo ciała/ wálaiątz fie ij tam ij lám/ młodzieńtza choręgo a mdlęgo łatwie vdławił ij vmorzył. *ForCnR* E2; V ko⁸⁰ głowa ieft wartogłowa, to ieft tam y lam pędko obrotną, taki bywa řzałony plotka *GlabGad* M7, P7v; *RejWiz* 167; wrzucili mu [*řw. Markowi*] powroz ná řzyię/ tągáli go thám y lám áz vmarł *BielKron* 143v; Indiversum curvari, Przegibác álbo chluřtác łobą y tám y lám. *Mącz* 75b, 161c; famo fię ono drzewo tám y lam chwiać poczęło/ y famo cudownie vpádło *SkarŻyw* 517; *Calep* 983b, 1106b.

c. O ruchu obrotowym (6) : I tam y lam [= z boku na bok a. na wznak lub na plecy] przewraczáią Wreku wnogach pulł maczáią. *RejKup* c2; Bieży wiátr ku południu/ y záfię bieży kołem ku pułnocy/

á obráćaiąc fię y tám y lám/ wráca fię z kąd wyfzedł. *BibRadz Eccle* 1/6; Versatio, Obieranie fie s czym y tám y lám obráćanie. *Mącz* 486d, 483c, 487c; Torto – Itam ifam kręcę. *Calep* 1074b.

**** Bez wystarczającego kontekstu (10) :** *BartBydg* 241b; Palatim, id est, passim, Wfzędzie y tám y lám. *Mącz* [274]c; Quoquoversum sive quoquoversus adverbium ad locum, Y tám y lám/ ze wfzęd/ y z tey ftrony y z owey. *Mącz* 344c, 282d, 404b, 473c, 476d, 501c; Ultro – Tam y lám, i tu y ogdzie [!]. *Calep* 1133b, 441a.

II. Partykuła wzmacniająca imp (6) : A day lám dwye ná łęk/ yáko Stáńczyk mowi. *KromRozm I* A3v; A tám ná czás odeydzwá lám ná pokoy máło *RejWiz* 85v, 20v; Concedamus huc, Vftępmý lám trochę ná ftronę. *Mącz* 45a; Nie támki gráią/ brácie/ miedzy pány. Wroc mi lám Bábę [*tj. królową szachową*]: czekay/ áż ia poydę *KochSz* B2; *WyprPl* B.

***** Dubium (1) :** [*Pismo Św. zakazuje małżeństw między bliskimi krewnymi*] Nie tám dáleko zákázuie krewności, ále potym záłożono, áże do czwartégo ftopniá: A to dla tego pomkniono, áby lám bliżéy do vftáwy Bożéy nie pomysłáli ludzie *SarnStat* 600.

KW